

7. Структура національної системи оцінки відповідності. Види сертифікації.

З 01.01.2018 року Україна повністю перейшла до процедур підтвердження відповідності сертифікації продукції та послуг за Європейськими принципами.

Відповідно до Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», який вступив в дію з 10 лютого 2016 року, в Україні здійснюється поетапний процес реформування системи технічного регулювання з переходом від обов'язкової сертифікації в системі в державній системі сертифікації (УкрСЕПРО) до європейської системи оцінки відповідності.

Метою реформування є гармонізація законодавчої та нормативної бази України з європейською і перехід на систему оцінки відповідності продукції за вимогами українських Технічних регламентів (аналогів європейських Директив).

Таким чином, державна система сертифікації (Система УкрСЕПРО) – система обов'язкової та добровільної сертифікації продукції, яку було введено в Україні Декретом Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» № 46-93 від 10 травня 1993 року з 01 січня 2018 року пішла в минуле.

Система передбачала проведення обов'язкової сертифікації широкого кола продукції на відповідність конкретним вимогам конкретних стандартів, включених до “Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні”, затвердженого наказом Держспоживстандарту України № 28 від 01.02.2005 року.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України планує створити та ввести в дію адаптовану до вимог Світової організації та Євросоюзу систему технічного регулювання, що дозволить українським виробникам безперешкодно виходити на іноземні ринки.

Зареєстровані в Реєстрі державної системи сертифікації сертифікати відповідності на продукцію і послуги, сертифікати на системи управління, атестати виробництва і свідоцтва про визнання (термін дії яких закінчується після 01.01.2018) залишаються чинними при умові проведення передбаченого органами сертифікації (які видали сертифікати відповідності) періодичного технічного нагляду за стабільністю показників, що підтверджені вказаними вище документами. При цьому слід зазначити, що дія документів державної системи сертифікації може бути анульована органом із сертифікації за бажанням заявника.

Законодавчі документи, які обмежують термін дії виданих до 01.01.2018 року документів державної системи сертифікації, на сьогодні відсутні.

Крім цього, знак відповідності державної системи сертифікації може використовуватись лише стосовно продукції, на яку є чинними документи, видані до 01.01.2018 року, форма якого, а також правила і умови його нанесення мають

бути визначені у відповідних ліцензійних угодах, укладеними між органами із сертифікації та заявниками на сертифікацію.

Щодо Реєстру державної системи сертифікації, з 01.01.2018 року припинена реєстрація документів державної системи сертифікації.

Види сертифікації

Класифікуючи сертифікацію за певними ознаками, виділяють наступні її види:

Залежно від об'єктів сертифікації:

- сертифікація продукції;
- сертифікація робіт та послуг;
- сертифікація систем забезпечення якості підприємства.

Залежно від області сертифікації:

- сертифікація систем забезпечення якості;
- екологічна сертифікація;
- сертифікація соціальної лояльності.

За правовою ознакою:

- обов'язкова;
- добровільна.

Система забезпечення (управління) якістю – це один із засобів постійного вдосконалення підприємства за рахунок підвищення якості усіх видів його діяльності всіма співробітниками. Це сукупність всіх аспектів (ресурси, персонал, організаційна структура і т.п.), що впливають на якість кінцевої продукції.

Сертифікація системи управління якістю (аудит) щодо виробництва певної продукції – це дії, проведені за визначеною схемою уповноваженою третьою стороною (незалежною від підприємства і споживачів) з метою підтвердження відповідності системи вимогам нормативного документа (стандарту ДСТУ ISO 9001:2000, ДСТУ ISO 9002:2000). При цьому забезпечується упевненість у тому, що виробник здатний постійно випускати продукцію, яка відповідає вимогам даних нормативних документів, продукція незадовільної якості своєчасно виявляється, а виробник вживає заходів щодо запобігання вироблення такої продукції на постійній основі.

У сьогоденній практиці використовують дві моделі систем якості: ISO 9001 або ISO 9002. Вони відрізняються ступенем охоплення всіх етапів життєвого циклу продукції.

Модель системи ISO 9001 застосовують підприємства, виробничий цикл яких містить: проектування, розробку, виробництво, монтаж і обслуговування.

Модель системи ISO 9002 використовують, коли виробничий цикл включає: виробництво, монтаж і обслуговування, тобто відсутні проектування і розробка.

Екологічна сертифікація проводиться на основі стандартів ISO серії 14000. Мета екологічної сертифікації полягає в стимулюванні впровадження технологічних процесів виробництва продукції, які мінімально забруднюють природне середовище і гарантують споживачеві безпеку для його життя, здоров'я, майна і навколишнього середовища.

Сертифікація соціальної лояльності здійснюється на основі міжнародного стандарту SA 8000, що містить основні критерії для оцінки соціальної лояльності організації: дитяча праця, примусова праця, гігієна і безпека праці, свобода асоціації і право укладання колективних договорів, дискримінація, дисциплінарні стягнення, робочий час, винагорода, система керування.

Обов'язкова сертифікація – здійснюється на відповідність вимогам, які віднесені нормативним документом до обов'язкових вимог і є обов'язковими для виконання.

Обов'язковій сертифікації підлягає ряд продукції, робіт, послуг, якість яких безпосередньо визначає безпеку для життя, здоров'я і майна громадян, а також охорону навколишнього середовища. Так, обов'язковій сертифікації підлягають продукти харчування, медикаменти, будівельні матеріали, автомобілі та ін. Обов'язкова сертифікація проводиться тільки державними органами з сертифікації.

Добровільна сертифікація – проводиться на відповідність вимогам, які не віднесені нормативними документами до обов'язкових вимог.

Системи сертифікації діють на національному, регіональному та міжнародному рівнях, тому відповідно розрізняють національну, регіональні та міжнародні системи сертифікації.

Координацією заходів по створенню міжнародних систем займається спеціальний комітет з сертифікації – СЕРТИКО, що діє у складі ISO. Цим комітетом розроблені:

- правила і порядок здійснення сертифікації продукції;
- критерії акредитації випробувальних центрів (лабораторій);
- умови вступу до міжнародної системи сертифікації (наявність нормативно-технічної документації, що містить вимоги до сертифікованої продукції; високий рівень метрологічного забезпечення виробництва; функціонування спеціальної системи нагляду за діяльністю випробувальних центрів і якістю продукції).

У ряді країн уже функціонують акредитовані у СЕРТИКО ISO і визнані світовим співтовариством випробувальні центри, що видають сертифікати на певні види продукції.

Стосовно *регіональних систем сертифікації*, то загальною європейською організацією для усіх сертифікаційних органів є ЕОТС (Європейська організація з випробувань та сертифікації), яка була створена спільно Комісією ЄС, Секретаріатом європейської зони вільної торгівлі (ЕРІА) та Європейським комітетом зі стандартизації CEN/CENELEC.

Відмінні ознаки обов'язкової та добровільної сертифікації

Ознаки	Вид сертифікації	
	обов'язкова	добровільна
Основна мета проведення	Забезпечення безпеки та екологічності товарів (робіт, послуг)	Забезпечення конкурентоспроможності продукції (послуг). Реклама продукції (послуг), яка відповідає не тільки вимогам безпеки, але й має високу якість
Підстави для проведення	Законодавчі документи	Бажання юридичних чи фізичних осіб на договірних умовах між заявником та органом сертифікації
Об'єкти	Перелік товарів (послуг), що підлягають обов'язковій сертифікації, який затверджений Урядом країни	Будь-які об'єкти
Сутність оцінки відповідності	Оцінка відповідності обов'язковим вимогам, які передбачені законом «Про обов'язкову сертифікацію»	Оцінка відповідності будь-яким вимогам заявника. Для об'єктів, що підлягають обов'язковій сертифікації – оцінка відповідності вимогам, які доповнюють обов'язкові
Нормативна база	Державні стандарти, Санітарні норми та правила та інші документи, які встановлюють обов'язкові вимоги до якості товарів (робіт, послуг)	Стандарти різних категорій, ТУ та інша технічна документація, яка запропонована заявником

Більш поширеною є національна система сертифікації, за якою підприємства тієї чи іншої галузі промисловості випускають продукцію відповідно до вимог визначених національними і (або) міжнародними стандартами.

Розрізняють також державні (урядові) та недержавні (неурядові) системи сертифікації.

Недержавні системи сертифікації, як правило, займаються добровільною сертифікацією. Прикладом такої системи сертифікації може виступати система TUV CERT.

Відносно державної системи сертифікації, то її створює центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання – національний орган країни з сертифікації, який проводить та координує роботу щодо забезпечення її функціонування, а саме:

- визначає основні принципи, структуру та правила системи сертифікації в країні;
- затверджує переліки продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, та визначає терміни її запровадження;
- призначає органи з сертифікації продукції;
- встановлює правила визнання сертифікатів інших країн;
- розглядає спірні питання з випробувань і дотримання правил сертифікації продукції;
- веде Реєстр державної системи сертифікації;
- організує інформаційне забезпечення з питань сертифікації.

Переваги підприємств у результаті сертифікації

- покращання менеджменту управління;
- поглиблення знань щодо процедурних питань, що сприяє прискоренню усунення процедурних проблем;
- підвищення ступеня задоволення потреб споживачів;
- додаткові конкурентні переваги продукції порівняно з несертифікованими товарами-конкурентами;
- розширення частки ринку.